

Солдатенко А. В.

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Національної поліції України
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Бідняк Г. С.

завідувач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Україна вже понад два з половиною року перебуває у стані війни, що, безсумнівно, негативно вплинуло на всі сфери суспільного життя, зокрема на правоохоронну діяльність. Особливу увагу привертає аспект, пов'язаний із виявленням, розкриттям та розслідуванням кримінальних правопорушень. У цьому контексті актуальними стали оптимізація досудового розслідування в умовах воєнного стану та розвиток нових і вдосконалення існуючих криміналістичних методик, відповідно до потреб слідчої практики. Наприклад, виникли нові види кримінальних правопорушень і змінилася структура злочинної діяльності. Значну кількість справ порушено за фактом вчинення воєнних злочинів та пов'язаних із війною кримінальних правопорушень. З початку повномасштабного вторгнення російської федерації зареєстровано 144 362 злочинів агресії та воєнних злочинів, а також 19 315 злочинів проти національної безпеки [1].

Однією із головних проблем, що впливає на якість досудового розслідування та успіх судового процесу в кримінальних провадженнях, є використання спеціальних знань, зокрема, шляхом залучення спеціалістів і експертів. Чим складніший механізм кримінального правопорушення, тим більша потреба у спеціальних знаннях під час розслідування, і тим більш вагомими їхні результати для процесу доказування.

У зв'язку з воєнним станом виникає низка проблем для судової експертизи, серед яких:

- обмеження вільного доступу безпосередньо до місця злочину;
- втручання влади у роботу правоохоронних органів та судових експертів;
- недостатній доступ до ресурсів для проведення судової експертизи,

таких як лабораторії, обладнання;

- загроза безпеці експертів та ін.

Спираючись на це, варто розглянути деякі проблемні аспекти техніко-криміналістичного забезпечення досудового розслідування воєнних злочинів, скоєних на тимчасово окупованих територіях України.

Першочергова потреба виникає у використанні спеціальних знань у галузі криміналістичної вибухотехніки та балістики. На сьогодні судова балістика сформувалася як важлива складова криміналістики, частина криміналістичної техніки. У зв'язку з цим спостерігається тенденція до призначення експертиз для кожного знайденого снаряду або його частин, що призводить до великого перевантаження експертних установ і окремих фахівців в даній сфері, а також до значного збільшення термінів проведення експертиз. Тому, необхідно визначити пріоритетність проведення судових вибухотехнічних експертиз, надаючи їм першочергову увагу в кримінальних провадженнях, де внаслідок обстрілу загинули люди. Наступним пріоритетом мають бути справи, пов'язані з великими матеріальними збитками, а вже потім інші. Крім того, слідчому варто ретельно підходити до кількості призначених експертиз і чіткого формулювання запитань для експерта, враховуючи наявні об'єкти дослідження і завдання розслідування [2; 3].

Вчені наголошують на ефективності використання комплексної системи балістичної ідентифікації «BalScan» Експертною службою МВС України та особливостях її використання в умовах сьогодення, зокрема, для встановлення фактів використання одних і тих же екземплярів зброї у разі вчинення кількох кримінальних правопорушень; виявлення зброї, яка застосовувалась у вчиненні правопорушень, серед вилученої, знайденої та добровільно зданої; при використанні правопорушниками втраченої нарізної або гладкоствольної вогнепальної зброї, що була на озброєнні органів поліції; встановлення зброї, зареєстрованої на об'єктах дозвільної системи тощо [5].

У зв'язку з розслідуванням воєнних злочинів технології криміналістичного дослідження ДНК набувають особливої актуальності. Це особливо важливо для встановлення особистості невпізнаних осіб та їхніх фрагментів. В умовах війни ці завдання стають значно складнішими, ніж у мирний час. Тисячі загиблих, спотворення тіл через руйнівну дію боєприпасів, високі температури та природні процеси вимагають розробки спеціальних підходів до використання методів ДНК-аналізу. При цьому, часто ці методи є єдиним можливим способом вирішення таких завдань.

З досвіду ідентифікації жертв війни і масштабних катастроф відомо, що ця діяльність повинна здійснюватися системно, із залученням значних ресурсів та з урахуванням специфіки завдань. Необхідно ретельно відбирати біологічні зразки з тіл, виявляти наявні біологічні зразки раніше ідентифікованих осіб, системно встановлювати родичів зниклих безвісти і відбирати у них зразки ДНК, використовувати методи швидкого ДНК-тестування та мобільні ДНК-лабораторії, а також активно застосовувати

автоматизовані бази даних геномної інформації. Слідчі й прокурори повинні бути обізнані з сучасними можливостями криміналістичного ДНК-аналізу і вимогами до біологічного матеріалу, необхідного для ідентифікації невпізнаних тіл. Крім того, вирішенню цього завдання значно сприятиме створення ДНК-бази військовослужбовців. Важливо також забезпечити українські лабораторії судової генетики необхідним обладнанням і реагентами, а також користуватися підтримкою провідних іноземних лабораторій і експертів [5].

Зрештою, зазначені проблеми потребують уваги та вирішення з боку влади та міжнародних організацій, а підвищення якості техніко-криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів сприятиме виконанню завдань кримінального провадження щодо швидкого, повного та неупередженого розслідування з метою притягнення винних до відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua>.
2. Київський НДЕКЦ МВС України. Інформаційний лист. Особливості призначення судово-балістичної експертизи. Упаковка та надання на судово-балістичну експертизу. URL: <http://ndekc.kiev.ua/wp-content/uploads/2017/02.pdf>
3. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: Наказ Міністерства юстиції України №з0705-98 від 30.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>
4. Пиріг І.В. Бідняк Г.С. Використання даних автоматизованої балістичної інформаційної системи «Balscan» для встановлення обставин кримінальних правопорушень. Пропілеї права та безпеки: наук журнал. Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського «ХАІ». 2022, № 1. С. 15-19
5. Степанюк Р. Л. и др. Актуальні проблеми експертно-криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів у сучасний період. Теоретичні та прикладні проблеми судової експертизи і криміналістики: тези доп. учасників наук.-практ. конф.(м. Харків, 30 вер. 2022 р.). Харків: НДІ ППСН, 2022. С. 30-32, 2022.